

IUS MATRIMONIALE

Ze studiów nad kościelnym prawem małżeńskim

(pod redakcją ks. Wojciecha Góralskiego)

TOM IV

LUBLIN 1993

Nihil obstat
ks. dr Sławomir Nasiorowski
(cenzor)

Imprimatur
+ *dr Zygmunt Kamiński*
Biskup Płocki
PŁOCK, 18.11.1992 r.

Redaktor techniczny
Wiesław Kowalski

Skład: KRONOS s.c., Płock, ul.Padlewskiego 15, Tel. 625-158

Druk: OFFESTDRUK, Sierpc, ul.Traugutta 49, Tel. 75-55-19

Cornelia Seeger. Nullité du mariage, divorce et separaon de corps a Genève, au temps de Calvin. Fondements doctrinaux, loi et jurisprudence. Lausanne 1989 ss. 502.

W serii publikacji "Memoires et documents" szwajcarskiego Stowarzyszenia Historii Szwajcarii Romańskiej ukazała się - jako t. 18 - interesująca praca C. Seeger na temat nieważności małżeństwa, rozvodu i separacji w Genewie, w czasach Kalwina tj. w latach 1536-1564. W okresie tym, miała miejsce w Genewie reforma prawa małżeńskiego (nieważność, rozwód, separacja), dokonana przez Kalwina i innych reformatorów. Praca przedstawia wspomnianą reformę w kontekście historycznym, uwzględniając również ówczesne prawo kanoniczne, które stanowiło zresztą punkt wyjścia dla reformy kalwińskiej.

Całość dzieła składa się z dwóch części, poprzedzonych obszernym wprowadzeniem. Jest ono poświęcone zagadnieniu małżeństwa i rozwodowi w okresie poprzedzającym reformację. Autorka omawia więc najpierw kompetencje Kościoła w zakresie małżeństwa (m. in. źródła ustawodawstwa małżeńskiego), następnie zaś przyczyny nieważności małżeństwa (przeszkody, wady zgody małżeńskiej), rozwodu (uroczysta profesja zakonna, dyspensa papieska, przywilej Pawłowy) i separacji.

Część I - "Doktryna kalwińska" - obejmuje trzy rozdziały. W rozdziale pierwszym omawia się podstawy teologiczne tej doktryny (wola Boża i jej wpływ na postępowanie ludzkie, Słowo Boże jako źródło prawa doczesnego, "Kościół prawdziwy i uzurpacje dokonane przez Kościół rzymski", władza doczesna i jej odpowiedzialność przed Bogiem). Rozdział II poświęcony jest prawu i jurysdykcji małżeńskiej (natura nie - sakramentalna małżeństwa, rozwód i separacja). Autorka podkreśla tutaj niemały wpływ prawa kanonicznego na ustawodawstwo kalwińskie.

Gdy chodzi o rozwód, C. Seeger zwraca uwagę na to, że Kalwin traktował małżeństwo jako związek z natury swojej nierozzerwalny, różniący się od innych kontraktów, nie posiadający jednak charakteru sakramentalnego, choć noszący na sobie charakter święty. Odmienne niż Luter i Zwingli, rozwód dopuszczał jedynie w bardzo ściśle określonych ramach. Różnice te wynikały z odmiennej interpretacji tekstów biblijnych. Wśród przyczyn rozwodu Kalwin uznawał jedynie cudzołóstwo (interpretując dosłownie tekst Mt 19, 3-9), porzucenie przez współmałżonka (przy istnieniu określonych warunków), przywilej Pawłowy.

Rozdział III nosi tytuł: "Kalwin i główni reformatorzy pierwszej generacji". Autorka próbuje tutaj usytuować kalwińską reformę małżeńską w szerszym kontekście historycznym. Ukazuje więc najpierw podstawy teologiczne przyjęte przez Kalwina i przez Lutera, następnie zaś prawo małżeńskie tych dwóch reformatorów, wreszcie prawo małżeńskie Kalwina i Zwingli'ego. Wskazuje na różnice w doktrynie i ustawodawstwie

tych trzech reformatorów. C. Seeger stwierdza, iż z całą pewnością Kalwin wykorzystał doświadczenia pierwszych dwudziestu lat reformacji w zakresie jurysprudencji małżeńskiej. Prawo małżeńskie kalwińskie jest więc mniej oryginalne w swoich dyspozycjach, jego autor bowiem przyjął szereg rozwiązań swoich prekursorów dokonując jednak wiele modyfikacji i uzupełnień. Jest jednak oryginalne, gdy chodzi o stworzenie pewnego zwartego i spójnego systemu, zgodnego z całą teologią kalwińską i reprezentującego wysoki kunszt prawniczy. Szereg dyspozycji tego systemu prawnego nosi niewątpliwie także znamię oryginalności.

Część druga pracy została poświęcona stosowaniu kalwińskiego prawa małżeńskiego w praktyce. Autorka sięgnęła tutaj do tekstów archiwalnych, przede wszystkim odnoszących się do procesów małżeńskich, zarejestrowanych w aktach Konsystorza i Małego Konsystorza (Genewa, Berno).

W rozdziale I autorka zajęła się sprawą wypracowania i promulgacji zreformowanego prawa małżeńskiego (w 1561 r.). Rozdział II poświęcony jest organizacji sądownictwa (Konsystorz, Mały Konsystorz w Genewie). Omawia się tutaj zarówno skład, jak i funkcjonowanie tych instytucji. Rozdział III z kolei zapoznaje czytelnika z procedurą w sprawach małżeńskich: w Konsystorzu i Małym Konsystorzu. Autorka przedstawia z całą drobiazgowością historyka prawa poszczególne czynności procesowe w ich przebiegu. Szczególną uwagę czytelnika budzi sprawa środków dowodowych (przysięga stron, zeznania świadków, dokumenty, ekspertyzy lekarskie). W rozdziale IV C. Seeger referuje sprawy małżeńskie. Na wstępie zajmuje się nieważnością zaręczyn (wskutek następujących przyczyn: cudzołóstwo, lekkomyślna obietnica małżeństwa, obietnica małżeństwa warunkowa, błąd co do dziewictwa kobiety, choroza zakaźna, brak świadków, wyznanie katolickie wspólnarzeczonego, różnica wieku), następnie zaś nieważnością zaręczyn i małżeństwa (nie-dojrzałość, pokrewieństwo, bigamia, niezdolność fizyczna, brak zgody rodziców lub opiekunów, przymus, podstęp, błąd). Rozdział V traktuje o rozwodzie i separacji.

W aneksie znalazło się prawo małżeńskie Kalwina z lat 1546-1547.

Praca stanowi pożyteczne studium, starannie udokumentowane, które przybliży czytelnikowi doktrynę i ustawodawstwo kalwińskie w zakresie małżeństwa. Daje jednocześnie pogląd na sądownictwo małżeńskie wspólnoty kalwińskiej. Interesująco ukazuje związek ustawodawstwa kalwińskiego z prawem kanonicznym. Może okazać się bardzo przydatne dla studiów komparatystycznych nad prawem małżeńskim w XVI stuleciu.

Ks. Wojciech Góralski.